

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio CVIII. De vindicatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

candi mortaliter: sed sicut Seneca dicit ibidē. In-
cedum qui iuuatur, fallendus est, ut habeat, necā
quo acceperit sciat: quod uidetur uiam ingratitudi-
nis recipienti præbere. ergo ingratitudo nō semper
est peccatum mortale.

RESPON. Dicendum, quod sicut ex supradictis patet,
ingratus dicitur aliquis dupliciter. Vno modo, p
solum omissionem, puta, quia non recognoscit, uel
non laudat, uel non retribuit uices pro beneficio ac-
cepto. Et hoc non semper est peccatum mortale: ga
supra dictum est, * debitū gratitudinis est, ut ho
no etiam aliquid liberaliter tribuat, ad quod non te-
netur: & ideo si illud prætermittit, non peccat mor-
taliter. Est tamen peccatum ueniale: quia hoc proce-
dit ex negligentia quadam, aut ex aliqua indisposi-
tione hominis ad uirtutem. Potest tamen contingere
etiam talis ingratitudo sit mortale peccatū, uel
propter interiore contemptum, uel etiam pp cō-
tionem eius, quod subtrahitur, quod ex necessitate
debetur beneficio siue simpliciter, siue in aliquo
necessitatis casu. Alio modo, dicitur aliquis ingratus,
quia non solum prætermittit implere gratitudinis de-
bitum, sed etiam contrarium agit: hoc etiam fecit
in conditionem eius, quod agitur quādoque est
peccatum mortale, quandoque ueniale. Secūdu tamen
quod ingratitudo, quæ prouenit ex peccato mor-
tali, habet perfectā ingratitudinis rationem: illa ue-
ro, quæ prouenit ex peccato ueniali, imperfectam.

AD PRIMVM ergo dicēdu, qd per peccatū ue-
niale non est aliquis ingratus Deo secundum perfe-
ctam ingratitudinis rationem. Habet tñ aliquid in-
gratitudinis, in quantum peccatum ueniale tollit ali-
quid ad eum uirtutis, per quē homo Deo obsequitur.

AD SECUNDVM dicendum, quod ingratitudo, q
cum peccato ueniali, non est contraria charitati,
uel est præter ipsam: quia non tollit habitum chari-
tatis, sed aliquem actum ipsius excludit.

AD TERTIVM dicēdu, qd idē Seneca dicit in 7.
beneficij. * Errat, si quis estimat eum dicimus
am qui beneficium dedit, obliuisci oportere, excu-
per nos illi memoriā rei, præsertim honestissimā.
Im ergo dicimus, meminisse non debet, hoc uolu-
mus intelligi, prædicare non debet, nec iactare.

AD QVARTVM dicendum, qd ille qui ignorat be-
neficium, non est ingratus si beneficium non recō-
noscet, dummodo sit paratus recompenlare si nos-
sit. Est autem laudabile quandoque, ut ille cui pro-
dedit, beneficium ignoret, tñ propter inanis glo-
ritiationem, sicut beatus Nicolaus aurum sursum
in domum proiciens uitare noluit humanum fa-
orem: tum etiam quia in hoc ipso amplius benefi-
cium facit, quod consulit uerecundie eius, qui be-
neficium accipit.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum ingratis sint beneficia subtrahenda.

AD QVARTVM sic proceditur. Videi, qd ingratis
sint beneficia subtrahenda. Dicitur. n. Sap. 26. In-
grati spes tabefecerit, si nō esset ei beneficium subtra-
hendū, ergo sunt subtrahenda beneficia ingratis.
¶ 2. Præ. Nullus debet alteri præbere occasionē pec-
candi: sed ingratus bñficiū recipies sumit occasionē
ingratitudinis: ergo nō est ingrato bñficiū dan-
dum.
¶ 3. Præ. In quo qs peccat, p hoc & torquet, ut dī Sa-
p. 2. uel ille qui ingratus est beneficio accepto, pec-
cat contra bñficiū. ergo est beneficio priuandus.

SED CONTRA est, quod dicitur Luc. 6. qd Altissi-
mus benignus est super ingratos, & malos: sed eius
p imitationem nos filios esse oportet, ut ibidem dī.
ergo non debemus ingratis beneficia subtrahere.

RESPON. Dicendum, quod circa ingratū duo
consideranda sunt. Primo, quid est qd ipse dignus sit
pati, & sic certum est, qd meretur beneficij subtrahō
nem. Alio modo, cōsiderandum est, quid oporteat
beneficium facere. Primo namque nō debet esse fa-
cilis ad ingratitudinem iudicandam: quia frequēter
aliquis, ut Seneca dicit, * q non reddidit, gratus est,
quia forte non occurrit ei facultas, aut debita oppor-
tunitas reddendi. Secundo, debet tendere ad hoc, qd
de ingrato gratum faciat, quod si non pōt primo be-
neficio satisfacere, forte faciet secūdo. Si uerō ex be-
neficijs multiplicatis ingratitudinem augeat, & pe-
ior fiat, debet à beneficiorum exhibitione cessare.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod autoritas
illa loquitur quantum ad id, quod ingratus dignus
est pati.

AD SECUNDVM dicendum, qd ille q ingrato bñfi-
ciū exhibet, nō dat ei occasionē peccandi, sed magis
gratitudinis, & amoris. Si uerō ille q accipit, ingrati-
tudinis exinde occasionē sumat, nō est dātū imputādū.

AD TERTIVM dicendum, quod ille qui benefi-
cium dat, non statim se debet exhibere punitorem
ingratitudinis, sed prius pium medicum, ut scilicet
iteratis beneficijs ingratitudinem sanet.

QVAESTIO CVIII.

De uindicatione in quatuor articulos

DEINDE considerandum
est de uindicatione.

¶ Et circa hoc quaerun-
tur quatuor.

¶ Primo, Vtrum uindictio sit li-
cita.

¶ Secundo, Vtrū sit spālis uirtus.

¶ Tertio, De modo uindictandi.

¶ Quarto, In quos sit uindicta
exercenda.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum uindictio sit licita.

AD PRIMVM sic proceditur. Vi-
detur, quod uindictio non
sit licita. Quicunq; n. usurpat sibi
quod Dei est, peccat: sed uindicta
pertinet ad Deum. Dicitur enim
Deutero. 32. secundum aliam liti-
ram. Mihi uindictam, & ego re-
tribuam. ergo omnis uindictio
est illicita.

¶ 2. Præ. Ille de quo uindicta su-
mitur, nō toleratur: sed mali sunt
tolerandi, quia super illud Cāt. 2.
¶ Sicut liuim inter spinas, dicit
gl. Non fuit bonus, qui malos to-
lerare non potuit, ergo uindicta
non est sumenda de malis.

¶ 3. Præ. Uindicta p pœnas fit, ex
quibus causatur timor. feruilis:
sed lex noua non est lex timoris,
sed amoris, ut Aug. * dicit contra
Secūda Secūda S. Thomæ.

¶ Super Quaestio-
nes summatim Ar-
ticulorum primū.

¶ Naris, primis que
lib. 108. dubium
non dissimulandum
de uindicationis uir-
tute occurrit. Et est
ratio dubij, quia uin-
dicationis actus non
est nisi iustitiae lega-
lis actus secundum
formam communita-
tiae iustitiae. Nam
q uindictio uenit
actus singularis per-
sonae, ut est multa
communita, & sunt
alia partes iustitiae,
ex eo patet, q uindic-
tatio, nō est licita in-
ter partē & partem,
sicut communitio uer-
sam inter partem &
partem: sicut gratia-
rum actio est debita
beneficij a benefi-
ciario: sed est tantum
licita persona, publi-
ca, quonia ad pnam
solum faciat uicisci-
llatas, tanq; iniurias,
Actus autē proprius
personae publicae pro-
pter commune bonū
ad utilitatem spectat
legalem utentem in cō-
mutatua iustitia, cu
a quale debetur ali-
cui secundum quan-
titate reddat propter
commune bonū. Ita
q & ex parte subie-
cti, & ex parte quali-
tatis debet apparere,
quod uindictio, nō
est uirtus in singulari

lib. 3. de be-
neficijs. c. 7.
non praest
a sine.

ad 2. i. i. i. i.
no. i. i. i. i. i.

Inf. q. 258. ar-
ti. 3. q. 15. ar-
9. cor. & ma-
q. 14. arti. 1.
cor. & ad 8.
& 14. & ar. 2
ad 5. Et Ro.
13. lect. 3.

Est gl. Greg.
homil. 38. in
euange. anec
meu.

* ca. 17. inter
prin. & med.
tom. 6.

I. L. 2. p. 10-

perſonā, niſi eſcedamus, q̄ unicuiq; licitum ſit ulciſci illatas ſibi iniurias tantūde recōpenſando in malis poenae: ſicut dictū eſt, q̄ unuſquiq; dēt ſuſceptis ben. ſicis vires reddere. Et hoc forte uoluit Tullius, ponens uindicationē in malis, ſicut ḡiam i bonis. Sed cū doctrina Chriſtiana oppoſitum doceat in malis, mirum eſt, q̄ author ſecutus fuerit Tullium, & non excluſerit hęc dubia.

¶ Ad hoc dicitur, q̄ difficultatē inculcant duo cōcurrētia ad uindicationē, quę uidentur ad inuicē repugnare, uidelicet, rō debiti, moraliſ, & actus. I. reddere malū pro malo. Nam ſi inſpiciamus rationem debiti inueniemus, q̄ priuata perſona uindicationis eſt ſubiectū: quia hęc eſt differentia inter publicam, & priuatā perſonam in proſpito, q̄ pſona publica debet debito legali uindicare illatas iniurias ſibi commiſſas; priuata aut perſona, quę iniuriam recepit, dēt debito morali tantum uindicare ſuam iniuriam. Non. n. pōt cogi ad hoc, q̄ uindictet ſe. Iudex aut pōt cogi ad uindictā exercendā. Si uerō ſpētremus ad naturam actiōis, uidelicet reddere malum p̄ malo, inueniemus oppoſitum, hoc eſt, q̄ perſona priuata non eſt ſubiectum uindicationis, ſed perſona publica, ſeu in poteſtate conſtituta. Nā reddere malum pro malo nō eſt licitum perſonę priuatae, ſed perſonę in poteſtate conſtituta, ad quam ſpectat malos homines calligare, & reddere eis iuxta demerita ſua, ut patet. 2. 7. q. 4. c. Ea uindictā. & ſunt uerba Auguſtini. Et quoniam intellectus adequatus eſt rebus, & non eontra, perſpiciendū eſt, quō poſſint hęc duo coire, ut ueritas eluceſcat.

¶ Aduertendum eſt igitur, quōd reddere malum pro malo nō eſt actus uirtutis, neque ita ſe habet actio iſta ad uindicationē, ſicut ſe habet redde

Adamantium. ergo ad minus in nouo teſtamento uindicta fieri non debet.

¶ 4. Præter. Ille dicitur uindicare ſe, qui iniurias ſuas ulciſcitur; ſed ut uidetur, non licet etiam iudici in ſe delinquentes punire. dicit enim Chryſ. ſup. Mat. † Diſcamus exemplo Chriſti nraſ iniurias magnanimitate ſuſtinere, Dei autem iniurias nec uſque ad auditum ſuſtinere: ergo uindictio v̄ eſſe illicita.

¶ 5. Præter. Peccatum multitudinis magis eſt nociuum, q̄ peccatum unius tantum. dicitur. n. eceleſ. 26. A tribus timuit cor meum, zelaturam ciuitatis, & collectionē populi; ſed de peccato multitudinis non eſt uindicta ſumenda, q̄a ſuper illud Matth. 13. Sinite utraque eſcere, ne forte eradicetis triticum. dicit glo. * quōd multitudo non eſt ex cōmunicada, nec princeps. ergo nec alia uindictio eſt licita.

SED CONTRA. Nihil eſt expectandum à Deo, niſi quod eſt bonum, & licitū; ſed uindicta de hoſtibus eſt expectanda à Deo, dī. n. Luc. 18. Deus non faciet uindictā electorum ſuorum clamantiū ad ſe die ac nocte: quaſi diceret, immo faciet. ergo uindictio nō eſt per ſe mala, & illicita.

RESPON. Dicēdū, quōd uindictio ſit per aliquod poenale malū inſlictum peccati. Eſt ergo in uindicatione cōſiderandus uindictantis animus. Si. n. eius intentio feratur principaliter in malum illius, de quo uindictā ſumit, & ibi quieſcat, eſt omnino illicitū: quia deſertari in malo alterius pertinet ad odium, quod charitati repugnat, qua oēs homines debemus diligere. Nec aliquis excuſatur, ſi malum intendat illius, qui ſibi iniuſtē intulit malum: ſicut non excuſatur aliquis p̄ hoc, q̄ odit ſe odiētē. Nō. n. dēbet homo in alium peccare propter hoc, q̄ ille peccauit prius in ipſum: hoc enim eſt uinci a malo, quod Apoſtolus prohibet ad Ro. 13. dicēs, Noli uinci a malo, ſed uince in bono malū. Si uerō intentio uindictantis feratur principaliter ad aliqd bonū, ad quod peruenitur per poenam peccantis, puta, ad emēdationem peccantis, uel ſaltem ad cohibitionem eius, & quietem aliorum, & ad iuſtitiaē cōſeruationem, & Dei honorem, poteſt eſſe uindictio licita, alijs debitis circumſtantijs ſeruatis.

AD PRIMVM ergo dicēdū, quōd ille qui ſecundum gradum ſui ordinis uindictam exercet in malos, nō uſurpat ſibi, quod Dei

eſt, ſed utitur poteſtate ſibi diuinitus conceſſa. dicitur enim ad Ro. 13. de principe terreno, quōd Dei miniſter eſt, uindex in iram deo male agit. Si autem preter ordinē diuinae inſtitutionis aliquis uindictam exerceat, uſurpat ſibi quod Dei eſt, & ideo peccat.

AD SECVNDVM dicēdum, q̄ mali tolerantur à bonis in hoc, q̄ ab eis, proprias iniurias patienter ſuſtinent ſecundum quod oportet: non autem tolerant eos, ut ſuſtineāt iniurias Dei, & proximo rū. Dicit enim Chryſ. ſuper Mat. † In proprijs iniurijs eſſe clementiam patientem, laudabile eſt: iniurias autem Dei diſſimulare, nimis eſt impium.

AD TERTIVM dicēdū, q̄ lex Euangelij eſt lex amoris: ideo illis, qui ex amore bonum operantur, qui ſoli proprie ad Euangelium pertinent, non eſt timor incuſtendus per poenas, ſed ſolum illis, qui ex amore non mouentur ad bonum, qui eſt numero ſint de eccleſia, non tamen merito.

AD QVARTVM dicēdum, q̄ iniuria quę inferitur perſonę alicui quandoque redundat in Deū, & in eccleſiam: & tūc debet aliquis propriam iniuriam ulciſci. Sicut patet de Helia, qui fecit ignē deſcendere ſuper eos, qui uenerant ad ipſum capiendum, ut legit. 2. Reg. 1. & ſimiliter Helieus malum ueris uiciniſ irritentibus, ut habetur 4. Reg. 2. & Sylueſters. Part. 1. excommunicauit eos, qui eum in exilium miſerunt, ut habetur. q. 4. In quantum uerō iniuria in quem illata ad eius perſonam pertinet, debet eam tolerare patienter, ſi expediat. Huiusmodi enim præcepta patientiæ intelligenda ſunt ſecundum præparationem animi, ut Aug. dicit in li. de ſerm. Dom. in monte.

AD QVINTVM dicēdum, quōd quando tota multitudo peccat, eſt de ea uindicta ſumenda, totum autem ad totam multitudinem, ſicut Aegyptij ſubmerſi in mari rubro proſequētes Pharaonem, ut habetur Exod. 14. & ſicut ſaliter perierunt; uel quantum ad multitudinis partem, ſicut patet Exod. 17. qui uictulum adoret. Et tunc ſi ſperetur multorum cōuerſio, uindicta exerceri in aliquos poenales, quibus punitis ceteri terrerentur, ſicut Num. 25. mandauit ſuperuenire pro peccato multitudinis. Si uero cetera cerni à bonis, debet in eos uindicta fieri poſſit ſine ſcan dalo. Et eadem ratio eſt de principe, qui

Homi. 9. in Mat. i. opere imperfe ſto, tom. 2.

Gl. ordinaria ibid. ex Aug.

D. 791.

Ad TERTIVM dicendum, q[uo]d uindicationi oppo-
nuntur duo uitia, unum quidem per excessum, s[ed] pec-
catum erudelitatis, uel sequit[ur], quæ excedit mentur[um]
in puniendo: aliud autem est uitium, quod consistit
in defectu, sicut cum aliquis est nimis remissus in
puniendo. Vnde dicitur Proverb. 13. Qui parit uir-
gæ, odit filium suum. Virtus aut[em] uindicationis c[on]-
sistit in hoc, ut homo secundum omnes circumstan-
tias debitam mensuram in uindicando conseruet.

ARTICVLVS II.

Utrum uindictio sit specialis uirtus.

AD SECVNDVM sic proceditur. Videtur, q[uo]d uin-
dicatione non sit specialis uirtus ab aliis distin-
cta. Sicut enim remunerantur boni pro his quæ be-
ne agunt, ita puniunt mali pro his quæ male agunt:
sed remuneratio bonorum non pertinet ad aliquam
uirtutem specialem, sed est actus commutatiuæ ius-
titiæ: ergo pari ratione & uindictio non debet po-
ni specialis uirtus.

¶ 1. Præ. Ad actum illum non debet ordinari spe-
cialis uirtus, ad quem homo suffic[ien]ter disponitur
per alias uirtutes: sed ad uindicandum mala suffic[ien]-
ter disponitur homo per uirtutem fortitudinis, &
per zelum. non ergo uindictio debet poni specia-
lis uirtus.

¶ 2. Præ. Cuiuslibet speciali uirtuti aliquid speciale vi-
tium opponitur: sed uindicationi non uidet[ur] oppo-
ni aliquid uitii speciale: ergo non est specialis uirtus.

Sed contra est, quod Tullius * ponit eam par-
tem iustitiæ.

RESPON. Dicendum, quod sicut Philosoph.
dicit in 2. Ethic. * Aptitudo ad uirtutem inest ho-
minibus à natura, licet complementum uirtutis sit per af-
fectum, uel per aliquam aliam causam. Vnde pa-
ret quod uirtutes perficiunt nos ad prosequendum
debito modo inclinationes naturales, quæ pertinet
ad ius naturale: & ideo ad quamlibet inclinationem
naturalem determinatam ordinatur aliqua uirtus spe-
cialis. Est autem quedam specialis inclinatio nature
ad remouendum nocentia: unde & animalibus da-
tur uis irascibilis separata à uis concupiscibilis. Re-
pellit autem homo nocentia per hoc, quod se de-
fendit contra iniurias ne ei inferatur, uel illas iam
iniurias ulciscitur non intentione nocendi, sed in-
tentione remouendi nocentia. hoc autem pertinet
ad uindictionem. Dicit enim Tullius in sua rhe-
torica, * quod uindictio est, per quam uis, aut iniu-
ria, & omnino quicquid obsecrum est, id est, igno-
miniosum, defendendo, aut ulciscendo propulsetur.
Vnde uindictio est specialis uirtus.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut recom-
pensatio debiti legalis, pertinet ad iustitiam c[on]muna-
tiam, recompensatio autem debiti moralis, quod
nascitur ex particulari beneficio exhibito, pertinet
ad uirtutem gratiæ, ita etiam punitiō peccatorum, se-
cundum quod pertinet ad publicam iustitiam, est
actus iustitiæ commutatiuæ: secundum aut[em] quod
pertinet ad immutationem alicuius personæ singu-
laris: qua iniuria propulsetur, pertinet ad uirtutem
uindictionis.

AD SECVNDVM dicendum, quod fortitudo di-
spōnit ad uindictam remouendo prohibens. s[ed] timo-
rem periculi imminētis. Zelus autem secundum
quod importat feruorem amoris, importat primam
radicem uindictionis, prout aliquis uindictam iniu-
rias Dei, uel proximorum, quas ex charitate reputat
quasi suas. Cuiuslibet autem uirtutis actus ex radi-
ce charitatis procedit: quia ut Greg. dicit in quadam
homilia, * Nihil habet uiriditatis ramus boni ope-
ris, si non procedat ex radice charitatis

ARTICVLVS III.

Utrum uindictio debeat fieri per penas
apud homines consuetas.

AD TERTIVM sic p[ro]cedit. V[er]o,
q[uo]d uindictio non debeat fie-
ri per penas apud homines con-
suetas. Occisio enim hominis est que
d[omi]n[us] eradicatio eius: sed Dominus
mandauit Matth. 13. quod ziza-
nia, per quæ significantur filij ne-
quæ, non eradicarentur, ergo pec-
catores non sunt occidendi.

¶ 2. Præ. Quicumque mortaliter
peccant, eadem p[en]a uide[re]tur di-
gni. Si ergo aliqui peccantes mor-
taliter, morte puniuntur, uidetur
quod omnes tales deberent mor-
te puniri: quod patet esse falsum.

¶ 3. Præ. Cum aliquis pro peccato
punitur manifeste, ex hoc pec-
catum eius manifestatur, quod ui-
detur esse nocium multitudini,
quæ ex exemplo peccati sumit oc-
casione[m] peccandi: ergo uidetur,
quod non sit p[en]a mortis p[ro] ali-
quo peccato infligenda.

Sed contra est, quod in lege
diuina huiusmodi p[en]e determi-
nantur, ut ex supradictis patet. *

RESPON. Dicendum, quod uin-
dictio à tantum licita est, & uir-
tuosa, in quantum tendit ad cohi-
bitionem malorum. Cohibent au-
tem aliqui a peccando, qui affectu
uirtutis non habent per hoc q[uo]d ti-
ment amittere aliqua, quæ plus
amant, q[uam] illa quæ peccando adipi-
scuntur, alias timor nō compe-
ret peccatū: & ideo per subtractionem omnium quæ
homo maxime diligit, est uindicta de peccatis sume-
nda. Hæc autem sunt quæ homo maxime diligit, ui-
tam, incolumitatem corporis, libertatem sui, & bo-
na exteriora, puta, diuitias, patriam, & gloriam. Et iō
ut Augustinus refert 21. de ciuita. Dei, * octo gene-
ra p[en]arum in legibus esse scribit Tullius. s[ed] mortē,
per quam tollitur uita: uerbera, & talionem, ut scili-
cet oculus pro oculo perdat, per quæ amittit quis
corporis incolumitatem: seruitutem, & uincula, p[er]
quæ perdit libertatem: exilium, per quod perdit pa-
triam: damnum, per quod perdit diuitias: ignomi-
niam, per quam perdit gloriam.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod Domi-
nus prohibet eradicari zizania, quando time[n]t ne si-
mul cū eis eradicentur & triticū. Sed quæ possunt
eradicari mali per mortem non solū sine periculo,
sed etiam cum magna utilitate bonorum: & ideo in
tali casu potest p[en]a mortis peccatoribus infligi.

AD SECVNDVM dicendum, q[uo]d o[mn]es peccantes mor-
Secunda Secunda S. Thoma, LL 3 taliter

¶ Super Questionis
centesimo octaua Ar-
ticulum tertium.

IN eiusdem q. art. 3.
ad secundum, nota
uniuersalem radicem,
unde p[en]a corpora-
lis mortis iuste infligi
ab humano iure
potest, quando scilicet
crimē in grauem
est aliorū perniciē.
Hac siquidem de c[on]-
furtum hodie p[en]a
mortis damnatur.

¶ In responsione ad
primum q. art. eius-
dem q. aduerte q[uo]d c[on]-
tra peccatū unius de-
meriti in alterum per
modū meriti, & dan-
tur exempla de rege
hypocrita p[ro]pter pec-
cata populi, & peste
populi p[ro]pter Da-
uid, intellige in pri-
mo exemplo q[uo]d pec-
cata multorum parti-
culariū redundant
in alterum particu-
larem qui non pec-
cauit: & tamen pati-
tur regem hypocri-
tam, ac si etiam ipse
peccasset. In secundo
autem, q[uo]d quia prin-
ceps resp[on]dentat po-
puli, & quod prin-
ceps facit, uidetur re-
gnū facere: ideo pec-
catum regis David,
quasi peccatum, seu
demeritū populi pu-
nitum fuit. Et hæc
de tota quest. 108. di-
cta sufficiant.

1. 2. q. 105. ar.
110. 2.
D. 791.

L. 2. c. 11. Pa-
rum a princ.
tom. 5.

taliter digni sunt morte aeterna quantum ad futuram retributionem, quae est secundum ueritatem diuini iudicii: sed poena praesentis uitae sunt magis medicinalis: & ideo illis solis poena mortis infligitur, quae in grauem perniciem aliorum cedunt. AD TERTIUM dicendum, quod quando simul cum culpa innotescit & poena uel mortis, uel quaeque alia, quam homo horret, ex hoc ipso uoluntas eius a peccando abstrahitur: quia plus terret poena, quam allicitat exemplum culpa.

ARTICVLVS IIII.

Utrum uindicta sit exercenda in eos, qui inuoluntarie peccauerunt.

AD QUARTUM sic proceditur. Videtur, quod uindicta sit exercenda in eos, qui inuoluntarie peccauerunt. Voluntas enim unius non conficitur uoluntatem alterius, sed unus punitur pro alio, secundum illud Exo. 20. Ego sum Deus zelotes, uisum iniquitatem patrum in filios in tercia, & quartam generationem. Unde pro peccato Cham, Chamian filius eius maledictus est, ut habetur Genes. 9. Giezi etiam peccante, lepra transmittitur ad posteros, ut habetur 4. Reg. 5. Sanguis etiam Christi poena reddit obnoxios successores Iudeorum, qui dixerunt Matth. 27. Sanguis eius super nos, & super filios nostros. Legitur etiam quod pro peccato Achan, populus Israel traditus est in manus hostium, ut habetur Iosue 7. & pro peccato filiorum Heli, idem populus corruit in conspectu Philistinorum, ut habetur 1. Reg. 4. ergo aliquis inuoluntarius est puniendus.

¶ 2. Praet. Illud solum est uoluntarium, quod est in potestate hominis, sed quandoque poena infertur pro eo, quod non est in eius potestate, sicut propter uisum lepra aliquis remouetur ab administratione Ecclesiae, & propter prauitatem, aut malitiam ciuium, Ecclesia perdit cathedram episcopalem: ergo non solum pro peccato uoluntario uindicta infertur.

¶ 3. Praet. Ignorantia causat inuoluntarium: sed uindicta quandoque exercet in aliquos ignorantes. Paruuli enim Sodomitarum licet haberent ignorantiam inuincibilem, cum parentibus tamen perierunt, ut legitur Genes. 19. Similiter etiam paruuli pro peccato Datan, & Abiron pariter cum eis absorpti sunt, ut habetur Num. 16. Bruta etiam animalia, quae carent ratione, iussa sunt interfici pro peccato Amalecitarum, ut habetur 1. Reg. 15. ergo uindicta quandoque exercetur in inuoluntarios.

¶ 4. Praet. Coactio maxime repugnat uoluntario: sed aliquis, qui timore coactus aliquod peccatum committit, non propter hoc reatum poenae euadit. ergo uindicta exercetur etiam in inuoluntarios.

¶ 5. Praet. Ambr. dicit super Lucam, quod nauicula, in qua erat Iudas, turbabatur. Unde & Petrus qui erat firmus meritis suis, turbabatur alienis: sed Petrus non uolebat peccatum Iudae. ergo quandoque inuoluntarius punitur.

In e. 3. In titulo de peccatis Iesu ad sauem Simonis. tomo 5. habetur. 24. q. 1. cap. non turbatur. * Li. 3. de li. arb. ca. 17. & li. 1. retracts. 8. 9. tom. 1.

SED CONTRA est, quod poena debetur peccato: sed omne peccatum est uoluntarium, ut dicit Augustinus. ergo in solos uoluntarios exercenda est uindicta.

RESPON. Dicendum, quod poena dupliciter potest considerari. Vno modo, secundum rationem poenae, & secundum hoc poena non debetur nisi peccato, quia per poenam reparatur aequalitas iustitiae, in quantum ille, qui peccando nimis secutus est suam uoluntatem, aliquid contra suam uoluntatem pati-

Fur. Unde cum dicitur omne peccatum esse originale, ut supra habetur, est, quod nullus punitur hoc modo uoluntarie factum est. Alio modo rari poena, in quantum est contra naturam peccati praeterit, sed etiam uoluntarie factum, ut etiam promerito futuro, uel etiam in reatu. & secundum hoc aliquis in reatu poena, non tamen sine causa. Sciendum quod medicina subtrahit malum, ut ucat minus bonum: sicut medicina caecat oculum, ut sanat calcaneum. inferi nocuentum in minoribus xiliu praestet. Et quia bona spiritus bona, bona autem temporalia sunt, quandoque punitur aliquis in reatu, absque culpa, cuiusmodi sunt poenae uita diuinitus infligit ad humanitatem. Non autem punitur aliquis bonis sine propria culpa, neque que in futuro: quia ibi poena non insequitur, sed in reatu.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod poena spirituali nunquam punitur alterius: quia poena spiritualis punitur secundum quam quilibet est liber in reatu, quoadque unus punitur alterius triplici ratione. Primo quidem in reatu temporali, ut res alterius, & etiam ipse punitur: sicut filius secundum quendam res patris, & serui quondam uauur in alterum, uel perimitur: tantum peccata patrum, & serui poena ut audacius peccent, uel permodum cauta subditorum merentur peccandum illud Job 34. Qui regem peccatam propter peccata populi, peccato Dauid populum numerat, poenitens est, ut habetur 2. Reg. 21. Item poenitentiam, seu distulacionem, terdum boni simul puniuntur: capulis, quia eorum peccata non potest dici in reatu. Dei. Tertio, ad unitatem humanae societatis, & poenitens esse ne peccet, & ad alio sollicitus esse ne peccet, & ad poenitens, dum poena unius redimuntur sent unu corpus, ut Augustinus dicit. Quod autem Dominus dicit. Vultus in reatu, & quartam gratiam, misericordiam, quae ad seueritatem poenitentiam uindictam adhibet, sed etiam ut uel saltem posterius corrigatur: uoluntaria posteriorum, quasi necesse est.

AD SECUNDUM dicendum, quod Augustinus dicit. Iudicium humanum dicitur in manifestis Dei iudicium poenitentiam dicitur pro proprio peccato. Quae dicitur, quibus temporaliter aliquos poenitentiam non potest humanum iudicium punire, non potest comprehendere hoc, ut faciat quid expediat uincere, & secundum humanum iudicium poenitentiam sine culpa poena flagelli, ut occidat uel uerberetur. Poena autem dicitur secundum humanum iudicium sine causa: & hoc tripliciter. Uno modo, aliquis in reatu reddat sine iudicio poenitentiam habendum, uel conuenienter

etiam lepra: aliquis remouetur ab administratione ecclesie: & propter bigamiam, uel iudicium sanguinis aliquis impeditur a sacris ordinibus. Secundò, quia bonum, in quo damnificatur, non est proprium bonum, sed commune: sicut quòd aliqua ecclesia habeat episcopatum pertinet ad bonum totius ciuitatis, non autem ad bonum clericorum tantum. Tertio, quia bonum unius dependet ex bono alterius: sicut in crimine lese maiestatis, filius amittit hereditatem pro peccato parentis.

AD TERTIVM dicendum, quòd paruuli diuino iudicio simul puniuntur temporaliter cum parentibus, tum quia sunt res parètum, & in eis etiam parentes puniuntur: tum etiam quia hoc in eorum bonum cedit, ne si reseruentur, essent imitatores patris malitiæ, & sic grauiores poenas mererentur. In bruta uero animalia, & quascunque alias irracionales creaturas. uindicta exercetur: quia per hoc puniuntur illi, quorum sunt, & iterum propter detractionem peccati.

AD QUARTVM dicendum, quòd coactio timoris non facit simpliciter inuoluntarium, sed habet uoluntarium mistum, ut supra habitum est.*

AD QVINTVM dicendum, quòd hoc modo pro peccato iudæ: cateri Apostoli turbabantur, sicut pro peccato unius punitur multitudo ad unitatem commendandam, ut dictum est.

Super Questionis cum response Art. 1.

QVAESTIO CIX.

De ueritate, & ueris oppositis, in quatuor articulos diuisa

DE INDE considerandū est, de ueritate, & ueris oppositis.

Circa ueritatem autem quaruntur quatuor.

- ¶ Primò, Vtrū ueritas sit uirtus.
- ¶ Secūdo, Vtrū sit ipsa uirtus.
- ¶ Tertio, Vtrum sit pars iustitiæ.
- ¶ Quarto, Vtrum magis declinet in minus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum ueritas sit uirtus.

AD PRIMVM sic pcedit. Videt, quòd ueritas non sit uirtus. Prima. uirtutum est fides, cuius obiectum est ueritas. Cum ergo obiectū sit prius habitu, & actu, uidetur, quòd ueritas non sit uirtus, sed aliquid prius uirtute.

¶ 2. Prat. Sicut Philosophus dicit in 4. Eth.* ad ueritatē pertinet, quòd aliquis consteat existētia circa se ipsum, & neq; maiora, neq; minora: sed hoc non semper est laudabile neq; in bonis, quia ut dicitur Prou. 27. Laudet te alienus, & nō ostuum: nec etiam in malis, quia cōtra quosdam dicitur I sa. 3. Peccatum suum quasi Sodoma prædicauerunt, nec absconderunt. ergo ueritas non est uirtus.

A ¶ 3. Præter. Ois uirtus aut est theologica, aut intellectualis, aut moralis: sed ueritas non est uirtus theologica, quia nō habet Deum pro obiecto, sed res temporales. dicit enim Tullius,* quòd ueritas est, per quam immutata ea quæ sunt, aut fuerūt, aut futura sunt, dicuntur. Similiter etiam nō est uirtus intellectualis, sed finis earum: neque etiam est uirtus moralis, quia non cōsistit in medio inter superfluum, & diminutum. Quanto. n. aliquis plus dicit uerum, tātò melius est; ergo ueritas nō est uirtus.

SED CŌTRA est, quòd Philosophus in 2. & 3. Eth. * ponit ueritatem inter ceteras uirtutes.

RESPON. Dicendum, quòd ueritas dupliciter accipi potest. Vno modo, secundum quòd ueritate aliquid dicitur uerum: & sic ueritas non est uirtus, sed obiectum, uel finis uirtutis. Sic. n. accepta ueritas non est habitus, qui est genus uirtutis, sed æqualitas quædam intellectus, uel signi ad rem intellectam, & signatam, uel etiam rei, ad suam regulam, ut in primo habitum est. * Alio modo potest dici ueritas, quia aliquis uerū dicit, secundum quòd per eam aliquis dicitur uerax. Et talis ueritas, siue ueracitas, necesse est, quòd sit uirtus: quia hoc ipsum quòd est dicere uerum, est bonus actus. Virtus autem est, quæ bonū facit habentem, & opus eius bonum reddit.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd ratio illa procedit de ueritate primo modo dicta.

AD SECVNDVM dicendum, quòd consistit id quòd est circa se ipsum, in quantum est confessio ueri, est bonum ex genere: sed hoc nō sufficit ad hoc quòd sit uirtutis actus, sed ad hoc requiritur, quòd ulterius debitis circumstantiis uestiatur, quæ si non obseruentur, erit actus uitiolus: & secundum hoc uitiolus est, quòd aliquis sine debita causā laudet se ipsum etiam de uero. Vitiolus est etiam, quòd aliquis peccatum suum publicet, quasi se de hoc laudādo, uel qualitercunque inutiliter manifestando.

AD TERTIVM dicendum quòd ille qui dicit uerum, profert aliqua signa conformia rebus, scilicet uel uerba, uel aliqua facta exteriora, aut quascunque res exteriores. Circa huiusmodi autem res sunt solæ uirtutes morales, ad quas etiam pertinet usus exteriorum membrorum, secundum quòd fit per imperium uoluntatis: unde ueritas non est uirtus theologica, neque intellectualis, sed moralis. Est autem in medio inter superfluum, & diminutum dupliciter. Vno quidem modo, ex parte obiecti: alio modo, ex parte actus. Ex parte quidem obiecti, quia uerum secundum suam rationem importat quandā æqualitatem: æquale autem est mediū inter maius, & minus. Vnde ex hoc ipso, quòd aliquis dicit uerum de se ipso, medium tenet inter eum, qui maiora dicit de se ipso, & inter eum, qui minora. Ex parte autē actus medium tenet, in quantum uerum dicit quòd oportet, & secundum quòd oportet. Superfluum autem cōuenit illi, qui importunè ea quæ sua sunt manifestat: defectus autem competit illi qui occultat, quando manifestare oportet.

E ULTERIUS debitis circumstantiis uestiatur, quæ si non obseruentur, erit actus uitiolus: & secundum hoc uitiolus est, quòd aliquis sine debita causā laudet se ipsum etiam de uero. Vitiolus est etiam, quòd aliquis peccatum suum publicet, quasi se de hoc laudādo, uel qualitercunque inutiliter manifestando.

AD TERTIVM dicendum quòd ille qui dicit uerum, profert aliqua signa conformia rebus, scilicet uel uerba, uel aliqua facta exteriora, aut quascunque res exteriores. Circa huiusmodi autem res sunt solæ uirtutes morales, ad quas etiam pertinet usus exteriorum membrorum, secundum quòd fit per imperium uoluntatis: unde ueritas non est uirtus theologica, neque intellectualis, sed moralis. Est autem in medio inter superfluum, & diminutum dupliciter. Vno quidem modo, ex parte obiecti: alio modo, ex parte actus. Ex parte quidem obiecti, quia uerum secundum suam rationem importat quandā æqualitatem: æquale autem est mediū inter maius, & minus. Vnde ex hoc ipso, quòd aliquis dicit uerum de se ipso, medium tenet inter eum, qui maiora dicit de se ipso, & inter eum, qui minora. Ex parte autē actus medium tenet, in quantum uerum dicit quòd oportet, & secundum quòd oportet. Superfluum autem cōuenit illi, qui importunè ea quæ sua sunt manifestat: defectus autem competit illi qui occultat, quando manifestare oportet.

AD TERTIVM dicendum quòd ille qui dicit uerum, profert aliqua signa conformia rebus, scilicet uel uerba, uel aliqua facta exteriora, aut quascunque res exteriores. Circa huiusmodi autem res sunt solæ uirtutes morales, ad quas etiam pertinet usus exteriorum membrorum, secundum quòd fit per imperium uoluntatis: unde ueritas non est uirtus theologica, neque intellectualis, sed moralis. Est autem in medio inter superfluum, & diminutum dupliciter. Vno quidem modo, ex parte obiecti: alio modo, ex parte actus. Ex parte quidem obiecti, quia uerum secundum suam rationem importat quandā æqualitatem: æquale autem est mediū inter maius, & minus. Vnde ex hoc ipso, quòd aliquis dicit uerum de se ipso, medium tenet inter eum, qui maiora dicit de se ipso, & inter eum, qui minora. Ex parte autē actus medium tenet, in quantum uerum dicit quòd oportet, & secundum quòd oportet. Superfluum autem cōuenit illi, qui importunè ea quæ sua sunt manifestat: defectus autem competit illi qui occultat, quando manifestare oportet.

¶ Ad hoc dicitur, quòd auctor proculdubio ex natura talium, puta uerborum, factorum, & rerum extra nō absolute, sed quatenus signa sunt eorum, quæ in nobis sunt, probat ueritatē esse uirtutem moralem. Et merito, quia ex materia, seu obiecto pendenda est natura ha-

bims. Signa autē quæ quis profert dū uerum dicit, sunt materia, circa quam ueritatur ueritas siue sint uerba dū loquimur, siue facta dū nutu, aut gestu aliquo exprimitur mente nostra, siue sint res extra, ut si i obfisione positi igne accenso significamus his, qui extra sunt, indigetia nostra, & hmoi. Quia uis. n. de rōne horū absolute non fit aliquid, uñ potius moralis, quā alterius ordinis uirtuti subdant: de ratione tamen eorūdem, quatenus signa eorū, quæ in nobis sunt, est materia moralis, quā sunt signa uoluntaria. Et pterea circa ipsa, ut sic, solæ uirtutes morales sunt, quamuis circa ipsa, secundum alias rōnes possint esse alie uirtutes. Formaliter ergo loquendo de istis, quatenus signa sunt eorū, quæ apud nos sunt, optimè auctor dixit, & deduxit intantum.

Lib. 2. de inuentione, in fol. 4. ante fi. lib.

Lib. 2. c. 7. t. 5

D. 1162.

q. 16. ar. 1. & q. 21. ar. 2.